

„Budou tam vietkongové,“ řekli jim. Vše bylo jinak

SZ | seznamzpravy.cz/clanek/magazin-historie-odkaz-masakru-v-my-lai-toho-utrpeni-se-zbavime-jen-kdyz-se-zbavime-valek-227848

„Válka je plná válečných zločinů. Já jsem byl v armádě, takže vím, že jedna z prvních věcí, kterou vás učí, je dehumanizace protivníka. Učí vás vidět ty, s nimiž bojujete, jako podlidi,“ říká novinář Seymour Hersch, který jako první popsal zvěrstva z My Lai.

Hersch pokračuje: „Máme za sebou tisíce let krvavých brutálních válek. A jediná cesta, jak se zbavit toho utrpení, které přinášejí, je zbavit se válek. Ale to nevypadá pravděpodobně.“

16. března 1968 vpadli američtí vojáci do vietnamské osady. Před útokem jim velitelé řekli, že civilisté tam nebudou. Ti budou nakupovat na tržišti. Budou tam nepřátelé, ozbrojení partyzáni, „vietkongové“.

Vojáci v osadě našli děti, ženy, těhotné ženy, staré ženy a staré muže.

A zavraždili je. Fotografie zmasakrovaných těl jsou natolik brutální, že se redakce rozhodla je nepublikovat.

Poslední snídane

Tram Nam bylo tehdy šest let. Právě snídala před svým domkem s rodinou a příbuznými. Dohromady tam kolem jídla sedělo 14 lidí. Když se objevili Američané, nepanikařili. Vojáci přišli během války do vesnice už několikrát. A nikdy se nedělo nic hrozného. Vyslechli je a zase odešli.

Tentokrát to bylo jiné. Postavili se před rodinu sedící u snídani. A začali střílet. Tram si vzpomíná, jak viděla narážet náboje do těl své matky, otce a bratra. Viděla, jak se kácejí k zemi. A utekla do domu, schovala se pod postelí a čekala.

Čekala, dokud dům nezačal hořet. Pak vyběhla ven a schovala se do příkopu. Měla štěstí. Jako jediná z rodiny zůstala nezraněná. 11 jejích příbuzných vojáci zabili.

Dnes pracuje Tram Nam jako zahradnice v malém místním muzeu, které připomíná oběti tragédie. V zahradě zůstaly zachovány základy 18 domů původní osady. Vojáci jich zničili 247. U vchodu do muzea je černá mramorová deska se jmény všech obětí masakru.

Na seznamu je mimo jiné 17 těhotných žen a 210 dětí mladších 13 let.

Foto: Adam Jones, Wikimedia Commons
Náhrobek ročního dítěte zavražděného v My Lai.

Fotograf

„Než jsme odletěli do Vietnamu, řekli nám: ‚Pro ty lidi nemá život význam. Nejsou jako my. Náš nepřítel v podstatě není člověk,‘“
vzpomíná fotograf Ronald Haeberle. Byl v My Lai. A jeho fotky se staly jedním ze symbolů protestů proti válce.

Vystudoval univerzitu v Ohiu a chtěl se stát fotografem. Nastoupil do armády a chtěl vědět, nebo spíš vidět, co se děje ve Vietnamu. V roce 1967 tam odletěl. A 16. března 1968 byl v My Lai.

Před výsádkem do My Lai mu jako všem ostatním velitelé řekli, že je čeká boj s „vietkongy“. Krátce po přistání slyšel výstřely, viděl záblesky, říkal si, že se opravdu dostal do „horké bojové zóny“.

„Ale během několika minut, když jsme přišli do osady, jsem viděl, že to nejsou žádní ozbrojení nepřátelé. Že to jsou civilisté. A vojáci do nich střílí. Vůbec jsem tomu nerozuměl. Vůbec jsem nevěděl, co se tu děje,“ popisuje Haeberle.

Ale pak to fotografoval. Zabránit tomu nemohl. S foťákem proti pološlým vojákům se samopaly. „Viděl jsem starého muže se dvěma malými dětmi, jak přichází k vojákům a křičí: ‚Nejsem vitekong.‘ Zastřelili je. Všechny tři.“

„Viděl jsem skupinu žen a dětí s vyděšenými výrazy. Jedna z žen si upravovala košili, protože krátce před tím byla znásilněna. Chvíli potom, co jsem je vyfotil, je vojáci všechny zastřelili.“

„Cítil jsem, že jako fotograf mám povinnost to zachytit. Že tady fotím něco historického.“

Jeho fotky vyšly až rok po masakru, nejprve v clevelandském deníku Plain Dealer a potom v magazínu Life.

Američanům ty fotky a následná odhalení Seymoura Hersche způsobily šok. Tohle přece naši hoši ve Vietnamu nedělají!

Dělali to.

Foto: Profimedia.cz

Ha Thi Quy na snímku z roku 1998, tehdy jí bylo 73 let. Masakr v My Lai přežila. Utrpěla vážná zranění, ale podařilo se jí odplazit se do vodního kanálu, kde se schovala pod těly zabitých vesničanů.

Vrah

„Možná bral rozkaz ‚vyčistit vesnici‘ trochu příliš doslovně. Ale byl to dobrý chlapík,“ řekl o něm jeden z kolegů, z vojáků, kteří byli v My Lai.

Obyčejný americký kluk. Moc nevěděl, co se životem. A tak šel do armády. A pak se ocitl ve Vietnamu. William Calley. Nejslavnější americký válečný zločinec.

Před soudem byl obviněn, že zabil minimálně 22 civilistů. Hájil se, že pouze plnil rozkaz. Že velitelé mu řekli, že narazí na nepřátele. A že nepřítel je kdokoli, kdo utíká. A také mu řekli, ať zlikviduje kohokoli, kdo se pohybuje.

Tak to dělal. Střílel. Zabíjel. A byl překvapený, že to je něco, co se dělat nemá. Sloužil ve Vietnamu. Jeho kamarádi tam umírali. Krátce před My Lai jednoho z nich roztrhala mina. „Tak co po mně chcete?“

William Calley byl jediný voják, který byl za vraždy civilistů v My Lai odsouzený. Byl odsouzený za zabití 22 civilistů. Jednoduchá logika pak tedy ukazuje, že vrazi 482 lidí zůstali nepotrestáni.

Calley dostal nejprve doživotí. A rozsudek veřejnost pobouřil – 4 z 5 Američanů věřili v jeho nevinu. Během tří měsíců po rozsudku dorazilo do Bílého domu na 300 tisíc dopisů a telegramů na Calleyho podporu.

Foto: Neznámý autor, Wikimedia Commons
William Calley v roce 1969.

A stranou nezůstávali ani politici. Například guvernér Mississippi prohlásil, že jeho stát zvažuje odchod z Unie. A jeho kolega z Indiany nechal stáhnout vlajky na půl žerdi.

Po sérii odvolání byl Calleyho trest zkrácen na 20 let, později na polovinu. Prezident Nixon Calleymu sice milost neudělil, rozhodl ale, že si trest může odpykat v domácím vězení. Nakonec v něm strávil necelé 4 roky. A během té doby se například mohl stýkat se svou přítelkyní.

V roce 1976 se oženil a pracoval v klenotnictví své manželky. Zažádal si také o licenci na prodej nemovitostí. Tu mu stát vzhledem k jeho kriminální minulosti nejprve neudělil. Calley požádal o přímluvu

soudce, který předsedal u jeho vojenského soudu, a licenci dostal.

A soudce si na toto téma později zavtipkoval: „Je to zábavné, že? Když se k vám někdo vloupá a odnese televizi, licenci nedostane. Ale člověk, který byl obviněn ze zabití 22 lidí, licenci má.“

Velmi zábavné.

Z historie

Židy je třeba vyhladit. Co nejrychleji, co nejefektivněji. To bylo téma konference ve Wannsee 20. ledna 1942. I konference byla rychlá a efektivní. Patnáct vojáků, politiků a úředníků narýsovalo obrysy holokaustu za hodinu a půl.

Spravedlnost

„Americkým klukům“, kteří vystříleli My Lai, bylo v průměru 20 let. Někteří se přiznali, že také někoho probodli, pověsili za jazyk, znásilnili, uřízli mu ruce... Ale bylo jim v průměru 20 let. Co po nich chceme?

Napřed je pošleme do války. Do strachu a stresu, který si nedovedli ani představit. A pak je pošleme k soudu. Oni si mysleli, že se brání. A přitom se z nich stali vrazi.

Jak říká Seymour Hersch – toho se zbavíme jenom tehdy, když se zbavíme válek.

Ale všichni nebyli takoví. Tři vojáci se postavili proti ostatním a snažili se masakr zastavit. A dokázali vrtulníkem evakuovat desítky vesničanů. Hugh Thompson, Glenn Andreotta a Lawrence Colburn. Vlastními těly chránili obyvatele My Lai. Vysílačkou na velitelství hlásili, co se tam děje a žádali o pomoc.

Jenže velitelství nezasáhlo. A neudělalo nic, ani když Hugh Thompson po návratu z My Lai nahlásil vraždy civilistů.

Foto: Profimedia.cz

Bývalý pilot Hugh Thompson a střelec Lawrence Colburn (vpravo), kteří se pokusili zastavit masakr v My Lai, stojí před nástěnným obrazem zobrazujícím scény zabíjení během své návštěvy muzea masakru v roce 1998.

Bezprostředně po My Lai americká armáda operaci ocenila jako velmi úspěšný střet s „vietkongy“.

Další rok se snažila mlžit. Probíhalo pouze formální vyšetřování. Jedním z důstojníků, který vyšetřování vedl, byl pozdější ministr zahraničí Colin Powell. Vztah amerických vojáků k Vietnamcům označil za „vynikající“ a žádné vraždy civilistů neodhalil.

Nakonec se ale masakr přece jen utajit nepodařilo. Voják Ron Ridenhour v My Lai nebyl, ale o akci se doslechl. Mluvil s několika účastníky a zahájil kampaň za nestranné vyšetřování. Rozeslal dopisy prezidentovi, náčelníkovi generálního štábu, některým kongresmanům.

Když se nedočkal reakce, předal informace Seymouru Herschovi.

Rozjelo se nové kolo vyšetřování. Tentokrát při něm armáda „objevila“ i fotky Ronalda Haeberleho.

V My Lai bylo 16. března 1968 přibližně 200 amerických vojáků. 24 z nich bylo obviněno. 23 soud osvobodil. Odsouzen byl pouze William Calley.

A pro mnoho Američanů zůstal národním hrdinou.

Foto: National Archives and Records Administration

+2

Oběti

Zvěrstva z My Lai nebyla během vietnamské války ani zdaleka ojedinělá. Tvrdí to alespoň americký novinář Nick Turse, který před deseti lety vydal knihu Kill Anything That Moves: The Real American War in Vietnam, (Zabij vše, co se hýbe: Skutečná americká válka ve Vietnamu).

Turse během deseti let zkoumal postupně odtajněné dokumenty americké armády a shromažďoval výpovědi veteránů. A mimo jiné dospěl k závěru, že během války bylo zabito na 2 miliony vietnamských civilistů.

Nikoli všichni odborníci s Tursovými názory souhlasí, ostatně odhady počtu zabitých vojáků i civilistů ve vietnamské válce se dlouhodobě velmi liší. Některé Turseovy poznatky je ale možno brát vážně. I proto, že podobně před ním psali už jiní novináři a historici.

Turse připomíná frustraci amerických vojáků, kteří většinou neměli šanci se s nepřítelem střetnout v otevřeném boji. Vietnamci používali miny, pasti, ostřelování, rychlý překvapivý úder a stejně rychlý ústup. Těžili ze znalosti nepřehledného terénu.

Američané odpovídali plošnou střelbou z vrtulníků, bombardováním a „čištěním“ celých vesnic, kde se údajně ukrýval nepřítel. A velitelé přišli na alespoň trochu uklidňující kritérium úspěchu – „body-count“. Počet mrtvých těl nepřátel.

Čím více mrtvých Vietnamců, tím větší úspěch. A zásluhy. Bylo to něco jako soutěž – za hodně zabitých nepřátel mohl být den volna nebo basa piv navíc. A kdo byl v té nepřehledné situaci nepřítel? Jak ho v džungli poznat?

Připomeňte si

Jedno z největších válečných zvěstev v dějinách. Jedno z největších masových znásilňování žen. Předzvěst druhé světové války, přesto o ní běžný Evropan zpravidla neví téměř nic. Nankingský masakr začal 13. prosince 1937.

Mrtvý Vietnamec, dobrý Vietnamec

Od frustrace a velitelské posedlosti „body-countem“ nebylo daleko ke ztotožnění Vietnamců a nepřátel. Kdo je v téhle válce ještě civilista?

Vyjadřuje to běžný rozkaz, který vojáci dostávali a dostali ho i před My Lai: „Zabijte vše, co se hýbe!“ A také konstatování, které hranici mezi bojovníky a civilisty vymazalo: „Jestli je to mrtvé a je to Vietnamec, tak je to ‚vietkong‘.“

Turse připomíná americkou operaci Speedy Express v deltě Mekongu, kterou charakterizuje jako „masakr průmyslových rozměrů“. Operace trvala přes 5 měsíců a jeden z vojáků, který se jí účastnil, napsal hlášení na nejvyšší armádní místa a požadoval vyšetřování. Později akci charakterizoval jako „My Lai každý měsíc“.

Operaci velel generál Julian Ewell, který byl přímo posedlý počítáním mrtvých nepřátel. Dopočetl se k číslu 11 tisíc. Přezdívalo se mu Řezník z delty.

Pentagon na základě interního vyšetřování později odhadl, že při akci mohlo být zabito až sedm tisíc civilistů.

Masakru podobného rozsahu s podobným přístupem k civilistům se v únoru 1968 dopustil i Vietkong. V rámci ofenzivy Tet dobyl jihovietnamské město Hue. A každý jeho obyvatel byl podezřelý ze sympatií k Američanům, z toho, že jim pomáhá.

Odhady počtu obětí se opět výrazně liší, pohybují se mezi třemi až šesti tisíci zavražděnými civilisty. Obyvatelé Hue byli mučeni, znásilňováni, pohřbíváni zaživa, popravováni.

Paradoxně i při tomhle vraždění platilo „mrtvý Vietnamec, dobrý Vietnamec“.

Analýza

„Poslala jsem jim hodného kluka a oni mi vrátili vraha.“ Legendární výrok matky jednoho z amerických vojáků, kteří se účastnili masakru ve vietnamském My Lai. V těchto dnech řadí ruští vrazi na Ukrajině. Možná byli mnozí z nich ještě nedávno „hodní kluci“ a „hodné holky“. Docela obyčejní, normální lidé. Nebo je tak alespoň viděly jejich matky. Co dělá z obyčejného člověka vraždící, znásilňující monstrum? A může si kdokoli být jistý, že by obstál?

„Poslala jsem jim hodného kluka...“

„Poslala jsem jim hodného kluka a oni z něj udělali vraha,“ řekla Seymouru Herschovi matka jednoho z vojáků, kteří zabíjeli v My Lai.

Kolik normálních „hodných amerických kluků“ to ve Vietnamu dokázalo zvládnout? Nebo spíš: Z kolika z nich se stali vrazi?

A z kolika „hodných ruských kluků“ se stávají vražedná monstra dnes na Ukrajině? Jistě, mezi těmi válkami můžeme najít mnoho rozdílů. Ale nemá v tom podstatném pravdu Seymour Hersch?

Toho utrpení se zbavíme, jedině když se zbavíme válek.